

KNVB verkrijgt zich op eigen cijfers - Plan van gemiste kansen

26 maart 2013

door: Jan Janssens

Afgelopen week kwam de KNVB met het lang verwachte plan van aanpak om het geweld op en rond de velden te beteugelen¹. Het gaat naar eigen zeggen om een 'voetbalbreed plan met repressieve, preventieve en stimulerende acties'. Vrijwel tegelijkertijd maakte de voetbalbond bekend dat het aantal excessen in het najaar van 2012 ten opzichte van diezelfde periode een jaar eerder flink is gedaald. Anton Binnenmars, de directeur van het amateurvoetbal concludeerde: 'De cijfers tonen aan dat de ingeslagen weg vruchten afwerpt' maar haastte zich om eraan toe te voegen dat de resultaten ook 'het belang van het actieplan Tegen geweld, voor sportiviteit' onderstrepen. 'Want feit blijft: ieder exces is er één te veel.' Daarom worden de bestaande activiteiten en maatregelen aangescherpt en extra maatregelen geïntroduceerd. Er is in de politiek, in de pers en ook in de sociale media tamelijk positief gereageerd. Maar gaat het nu echt de goede kant op? En geeft het actieplan aan die positieve ontwikkeling een extra impuls? Ik ben er niet zo zeker van.

Wat vooral opvalt is de herhaling van zetten. Wie een beetje googelt met zoektermen als 'voetbalgeweld' en 'molestatie', komt met terugwerkende kracht veel van deze hoopgevende signalen uit Zeist tegen. Maar ook stevast berichten die deze weerspreken.

- **21 april 1995. De Volkskrant: 'Geweld neemt af tegen arbiters na strenge straffen'**

De invoering van strengere straffen tegen spelers en teams die een scheidsrechter te lijf gaan, lijkt effectief. 'We zijn op de goede weg, maar het is nog veel te vroeg om te juichen', laat de vice-voorzitter van het sectiebestuur amateurvoetbal weten. 'Intern en extern zijn de nieuwe maatregelen positief ontvangen. De effecten zijn al duidelijk waarneembaar, hoewel exacte cijfers uit de twintig afdelingen nog ontbreken. We denken aan een daling van 10 tot 20 procent van het totale aantal molestaties.'

- **29 juli 1999. Trouw: 'Geweld neemt af in amateurvoetbal'**

Met name het lik-op-stuk beleid en de zwaardere straffen blijken effectieve middelen. Ook de molestatiecommissies die op bezoek gaan bij probleemclubs om maatregelen te bespreken, hebben aan dit succes bijgedragen. En het gedragsconvenant dat meer dan de helft van alle club had ondertekend mag evenmin vergeten worden. Dit convenant bevat afspraken tussen bestuur en spelers, waarbij het respect voor arbitrale beslissingen voorop staat.

- **11 september 2001. De Telegraaf: 'Lik-op-stuk beleid werpt zijn vruchten af. Minder molestaties bij het amateurvoetbal'**

Het aantal molestaties van scheidsrechters in het amateurvoetbal is gedaald. Vooral het lik-op-stukbeleid van de tuchtcommissies en de werkzaamheden van de molestatiecommissies hebben daaraan bijgedragen. Toch ontwikkelt de bond nieuw beleid om de excessen op de velden nog verder terug te dringen. Zo zal een proef worden gedaan met de identiteitskaart (spelerspaspas), die vele jaren geleden werd afgeschaft. Verder is samen met de COVS (Centrale Organisatie van Voetbal Scheidsrechters) ook een fair play traject ingezet.

• **16 maart 2002: NRC Handelsblad: 'Minder arbiters voor meer problemen'**

Het aantal bondscheidsrechters in het amateurvoetbal is het afgelopen decennium gehalveerd. Verbaal en fysiek geweld zijn de voornaamste oorzaken van de vergrijzing in het corps. Daardoor wordt dit seizoen ongeveer driekwart van de amateurwedstrijden door een lid van de thuisspelende club gefloten. Omdat clubscheidsrechters veel minder geneigd zijn onregelmatigheden te rapporteren, gaven de KNVB cijfers een te rooskleurig beeld. 'De hoopgevende statistieken moeten met een flinke korrel zout worden genomen.'

• **4 november 2003. Radio Rijnmond: 'Geweld op voetbalvelden neemt af'**

Het geweld op de voetbalvelden in district West II van de KNVB loopt sterk terug. Dat is vooral te danken aan de 'hardere aanpak van de daders en hun clubs' en aan 'een betere begeleiding, instructie en controle door de bond'.

• **1 september 2006. Het Parool: 'Voetbalgeweld juist erger'**

Volgens de KNVB laten de laatste cijfers zien dat het geweld in het amateurvoetbal afneemt, maar de bond laat het er niet bij zitten. Een districtsmanager: 'Natuurlijk zijn we blij dat het aantal zware incidenten afneemt. Maar we willen de clubs erop blijven wijzen dat het nog steeds gebeurt en dat we het niet toestaan.' De scheidsrechters hebben niet het gevoel dat het veiliger is geworden. De voorzitter van de Stichting Amateurscheidsrechter: 'Het probleem voor de bond is dat lang niet alle incidenten in beeld zijn.' Slechts zestien procent van de wedstrijden wordt door KNVB-scheidsrechters gefloten. Incidenten in de overige wedstrijden worden vaak met een glas bier weggespoeld in de kantine. Of men schrikt terug voor de administratieve rompslomp die bij een tuchtzaak komt kijken.

• **14 augustus 2008 Algemeen Dagblad: 'Minder geweld op de voetbalvelden'**

Het aantal massale vechtpartijen en molestaties van scheidsrechters in district West II neemt gestaag af. De inspanningen van de KNVB lijken vruchten af te werpen. Een KNVB-manager: 'Ik ben ervan overtuigd dat alle acties die we tegen het geweld op de velden hebben genomen hierbij een rol hebben gespeeld.' Genoemde maatregelen: verbod bij de jongste jeugd om te protesteren bij de arbiter, 'fair play'-beleid, clubs en competities worden scherp in de gaten gehouden, verenigingen die over schreef gaan worden op het matje roepen. 'Er zit verbetering in, maar het kan altijd beter en elke molestatie is er één te veel.'

• **4 december 2010. NRC Handelsblad: 'Veel onbestrafte incidenten in amateurvoetbal'**

De misstanden in het amateurvoetbal zijn talrijker dan uit cijfers van de voetbalbond blijkt. Volgens de voorzitter van de COVS geven deze een sterk vertekend beeld. De excessen die niet worden gemeld doen zich voornamelijk voor op laag niveau waar elk weekeinde 26.000 wedstrijden worden geleid door clubscheidsrechters. In de praktijk wordt een incident bij uitzondering op het wedstrijdformulier vermeld.

En dan nu de nieuwe cijfers van de KNVB. Het totaal aantal excessen is gedaald van 256 in het najaar van 2011 naar 211 excessen in het najaar van 2012; een daling van 18%. Het aantal wedstrijden met één of meer excessen is in deze periode afgenomen met 22%. Deze daling is volgens de bond vooral te danken aan het nieuwe excessenbeleid dat vorig seizoen is ingezet. Vastgesteld wordt dat de doorgevoerde strafverzwaring een afschrikkende werking heeft gehad en dat een meer geïndividualiseerde aanpak van de tuchtrechtspraak (wanneer verenigingen individuele deelnemers aan een collectief exces als daders aanwijzen kunnen zij voorkomen dat hele teams worden bestraft) voor een verschuiving heeft gezorgd van collectieve naar individuele excessen. Tegenover een

halvering van het aantal collectieve excessen staat een lichte stijging van het aantal individuele excessen. ‘Dat laat zien dat we dichterbij de dader komen’, zo laat Binnenmars weten. ‘Dat is precies wat we willen; het voetbal leuker maken voor iedereen die er plezier aan beleeft en de individuele daders in kaart brengen en aanpakken.’

Gaat het echt beter op de velden? Is het beleid inderdaad effectief? Wie de uitsplitsing van cijfers naar de zes verschillende districten van het amateurvoetbal goed bekijkt, zal op zijn minst gaan twijfelen. Hieruit blijkt namelijk dat het aantal geregistreerde excessen in sommige districten (West I, West II en Zuid I) sterk is gedaald, in andere (Zuid II en Oost) juist sterk is gegroeid, terwijl het in één district (Noord) min of meer stabiel is gebleven. Zou het zo kunnen zijn dat het KNVB-beleid in het ene district veel effectiever is dan in het andere? Dat is mogelijk, want de districten hebben een zekere autonomie in de uitvoering. Maar dan is het toch weer merkwaardig dat de centraal nagestreefde verschuiving van collectieve naar individuele excessen (behalve in Oost) wel overal in het land duidelijk zichtbaar is.

Excessen amateurvoetbal in 2011 en 2012 ²						
District	Najaar 2011			Najaar 2012		
	<i>Individueel</i>	<i>Collectief</i>	<i>Totaal</i>	<i>Individueel</i>	<i>Collectief</i>	<i>Totaal</i>
Noord	4	2	6	5	0	5
Oost	23	8	31	38	13	51
Zuid II	9	8	17	34	5	39
Zuid I	19	9	28	16	4	20
West II	60	32	92	27	11	38
West I	34	48	82	38	20	58
Totaal	149	107	256	158	53	211

Is de KNVB in de Randstad goed op weg, maar laat de bond steken vallen in Limburg en Overijssel? Het is onwaarschijnlijk. Er moet iets anders aan de hand zijn. Zou het niet zo kunnen zijn dat deze regionale verschillen te verklaren zijn door invloeden van vakantiespreiding of weersomstandigheden op de competities in de verschillende districten? Gegevens over het aantal gespeelde wedstrijden per district in het najaar van 2011 respectievelijk 2012 zijn niet in de KNVB-statistieken over excessen opgenomen. Er wordt ook niet naar verwezen. Er is geen reden om aan te nemen dat daarvoor is gecorrigeerd. Toch had dat wel moeten gebeuren. Op basis van het aantal gespeelde wedstrijden in de laagste klassen voor standaardelftallen kan namelijk worden geconcludeerd dat er in de grootste districten van het amateurvoetbal (West I en II) waar ook de grootste teruggang in het aantal geregistreerde excessen is gemeld, in het najaar van 2012 significant minder wedstrijden zijn gespeeld dan in het najaar van 2011. Om hoeveel procent het precies gaat, is (zeker voor een buitenstaander) niet te achterhalen maar het zou zomaar kunnen dat dit percentage zo hoog is dat dit de afname in het totaal aantal geregistreerde excessen verklaart.

Er is geen centrale database - waarschijnlijk zelfs niet in Zeist - waar gegevens over alle gespeelde wedstrijden kunnen worden gevonden. Alleen van de standaardelftallen van de clubs kan worden achterhaald wanneer zij welke competitie- en bekerwedstrijden hebben gespeeld. Dat is behelpen, maar geeft niettemin een indicatie van het aantal wedstrijden dat al dan niet doorgang heeft gevonden. Kijkend naar het verloop van de competities van standaardteams in de laagste klassen van

het (zondag) amateurvoetbal in verschillende districten kan worden vastgesteld dat er overal in Nederland, maar vooral in het westen in het afgelopen najaar (2012) duidelijk minder is gevoetbald dan het najaar daarvoor (2011). Het verschil in het aantal wedstrijden van standaardteams is ongeveer 12 procent. Omdat het in de voetballerij regel is dat de wedstrijden van standaardteams zoveel mogelijk moeten doorgaan en de wedstrijden van deze teams pas in allerlaatste instantie worden afgelast, geeft het percentage afgelastingen dat deze standaardteams treft een ondergrens aan het percentage afgelastingen over de gehele linie. Het verschil tussen het aantal gespeelde wedstrijden in het najaar van 2011 en dat van 2012 moet – gemeten over de volle breedte van het amateurvoetbal – beduidend hoger zijn. Immers, het is niet ongebruikelijk dat lagere teams in een periode van slecht weer enkele weken de kicksen niet uit het vet hoeven halen, terwijl het eerste team wel gewoon zijn wedstrijden afwerkt. Gaat het om 15, 20 of 25 procent van de wedstrijden? Wie het weet mag het zeggen. Het is in het westen van het land minstens 12 procent.

Wedstrijden in laagste klassen standaardteams amateurvoetbal zondag in 2011 en 2012³							
District	2011			2012			Verschil in aantal wedstrijden per team tussen 2011 en 2012
	<i>Aantal teams</i>	<i>Aantal competitie-wedstrijden</i>	<i>Gemiddeld aantal competitie-wedstrijden per team</i>	<i>Aantal teams</i>	<i>Aantal competitie-wedstrijden</i>	<i>Gemiddeld aantal competitie-wedstrijden per team</i>	
Oost (zondag 6e klasse)	57	344	6,04	46	259	5,63	6,8%
Zuid II (zondag 6e klasse)	66	387	5,86	62	359	5,79	1,2%
West II (zondag 4e klasse)	72	426	5,91	58	308	5,31	10,2%
West I (zondag 6e klasse)	29	162	5,59	22	104	4,73	15,4%

NB: in West II is de 4e klasse het laagste niveau, in de andere districten is dat de 6e klasse. De afname van het absolute aantal teams tussen 2011 en 2012 heeft vooral te maken met herindeling van competitieschema's. Om die reden wordt met de gemiddelde aantallen wedstrijden per team gerekend.

Omdat er in het westen veel meer voetballers zijn die in de eerste seizoenshelft van 2012 veel minder in actie kwamen dan in diezelfde periode een jaar eerder, is het alleen daarom al logisch dat er landelijk gezien veel minder excessen waren. Dat is, samen met het schokeffect dat de dood van de grensrechter had, vermoedelijk dé verklaring voor de afname van het aantal excessen.

Zoals uit de aangehaalde perspublicaties uit de afgelopen jaren al naar voren kwam, is er nog een belangrijke factor die meegenomen zou moeten worden in de beoordeling van de cijfers over strafzaken en excessen door de jaren heen en dat is de mate waarin wedstrijden worden geleid door officiële scheidsrechters. Het is algemeen bekend dat clubscheidsrechters veel minder geneigd zijn om onregelmatigheden aan de bond te rapporteren. Als er minder wedstrijden door officiële scheidsrechters worden geleid is de kans op geregistreerde excessen kleiner, zelfs als dat aantal in werkelijkheid zou toenemen. Van het ene op het andere jaar zal dat verschil waarschijnlijk niet zo groot zijn, maar bij de beoordeling van ontwikkelingen over meer jaren, mag dat niet veronachtzaamd worden. Hetzelfde geldt voor verschuivingen in de samenstelling van het ledenbestand van de bond. Bijvoorbeeld het feit dat steeds meer kleine kinderen zijn gaan voetballen, en dat meisjes en vrouwen tot de voetbalsport zijn toegetreden, moet worden meegenomen. Deze categorieën voetballers zijn bijna per definitie minder betrokken in strafzaken.

Bij gebrek aan goed onderzoek naar de achtergronden van de problematiek en kritische analyse van cijfers en ontwikkelingen kan de illusie voortbestaan dat het eigenlijk nog niet zo slecht gesteld is op de velden, ja zelfs dat het de goede kant opgaat. En kan ook worden vastgehouden aan de 'beproefde' methoden om narigheid te beteugelen. Dat laatste zien we jammer genoeg ook nu weer. Het nieuwe plan van aanpak is vooral meer van hetzelfde.

Zelfs de tijdstraf die als een belangrijke nieuwe maatregel wordt gepresenteerd, is een bestaande sanctie. Een bredere toepassing (niet alleen bij de lagere teams maar ook bij de selectie-elftallen) had voor de hand gelegen, want het blijkt in de praktijk wel een effectieve maatregel, maar toch is daar niet voor gekozen. In plaats van vijf minuten aan de kant, wordt het nu tien minuten. En tegelijk wordt de gele kaart als extra sanctiemogelijkheid geschrapt. Zal de preventieve of de-escalerende werking hierdoor vergroot worden?

Het spelregelbewijs is wel een noviteit, maar volgens het actieplan kunnen spelers dat bewijs al bemachtigen door tien meerkeuzevragen te beantwoorden. Niet echt een cursus van gewicht. Zal bijvoorbeeld het begrip van de complexe buitenspelregel hierdoor worden vergroot? Een uitgebreidere cursus komt er alleen voor spelers die zeer ernstig in de fout zijn gegaan, een schorsing van negen of achttien maanden (jeugd resp. senioren) hebben gekregen. Een heel kleine doelgroep.

De belangrijkste maatregel is waarschijnlijk het verbod om bij de scheidsrechter te protesteren. Mits gehandhaafd, is dat winst. Ook van sommige andere maatregelen kan natuurlijk wel enig heil worden verwacht. De publicatie van gedragsregels, een hulplijn voor noodgevallen, een meldpunt voor wanordelijkheden, de extra inzet van waarnemers, het verbeteren van de controle van spelerspassen, de online publicatie van tuchtuitspraken, actie tegen recidiverende verenigingen, het kan allemaal geen kwaad. Alle beetjes helpen.

Maar er had zoveel meer in gezeten als de bond niet was blijven steken in de sfeer van voorlichting, controle, sancties en symbolische maatregelen. Als meer ingrijpende en structurele maatregelen in het vizier waren gekomen zoals bijvoorbeeld het afschaffen van de voordeelregel, de verplichte scheidsrechtercursus voor junioren, de grensrechter alleen voor uitballen laten vlaggen, clubscheidsrechters laten rouleren of het verhalen van boetes op individuele speler en niet op de club⁴. Stuk voor stuk zijn dat gemiste kansen.

Noten:

1. [KNVB-plan, Tegen geweld, voor sportiviteit](#)
2. Bron: klik [hier](#)
3. Bron: www.hollandsevelden.nl
4. Zie [hier](#) en [hier](#) voor meer suggesties

Jan Janssens is lector Sportbusiness Development bij de opleiding Sport, Management en Ondernemen aan de Hogeschool van Amsterdam en vrijwilliger in de sport. Tot voor kort was hij o.m. actief als trainer, coach, scheidsrechter en grensrechter in het jeugdvoetbal.